

worden opgevuld: één bedrijf kreeg onmiddellijk betere kansen als gevolg van de inpolderingen, de landbouw. De boeren hadden voor en na hun landerijen zien wegvenen en hun boerderijen tot groot verval zien komen. Noodgedwongen hadden ze hun door het water bespoelde behuizingen moeten ontruimen. Thans, na gekeerde kansen, was er voor hen weer werk in overvloed en de landbouw was spoedig, onbetwistbaar, het voornaamste middel van bestaan in het ambacht <sup>30</sup>).

In en om het dorp Hillegersberg was enige industrie tot ontwikkeling gekomen. Blijkens het Personeel Kohier van 1742 waren er, ten noorden van het dorp, twee katoendrukkerijtjes gevestigd, van Simon Commenicq, in het huis „Pax Optima Rerum” en van de weduwe van Willem Gabrielsz van 't Reuzenhuys. Simon Commenicq had reeds voorgangers gehad in het zelfde pand, want reeds vóór 1715 had Pieter Steenlack daar een „druckerije” bezeten met „verfketels, klander, glanstafels en verdere gereetschappen” <sup>31</sup>). In 1769 werd „Pax Optima Rerum” gesloopt en drie jaar tevoren, in 1766, was het huis van de weduwe Van 't Reuzenhuys verkocht aan de Politieke Armen, die er een Armhuis in stichtten.

Aan het einde van de 18de eeuw werden er enige industriemolens in bedrijf gesteld; een paar snuifmolens ten zuiden van het Dorp, een pelmolen bij de Koot en een papiermolen aan de Strekkade, de laatste in exploitatie bij immigranten uit Waddinxveen. De kruitmolen aan de Schie was al veel ouder. Langs de Rotte waren een aantal scheepsbouwers gevestigd.

Het aantal watermolens was na 1770 sterk vermeerderd tengevolge van de grote inpoldering. Toen overgegaan werd tot de aanleg van een tweede boezem, kwamen er nog eens 8 watermolens bij om het water vanuit de Lage Boezem over te hevelen in de Hoge Boezem. Op de Lijst van 1804 komen 32 watermolenaars voor, die, met hun gezinnen, een broodwinning hadden in de bemaling.

Een vrij groot deel van de bevolking vormden de ambachtsslieden en neringdoenden. In de textielbranche telde ik in 1742 niet minder dan 57 personen, waaronder 18 kleermakersbazen en 29 spinsters en naaisters. Ik telde 19 schoenmakers. De Massale Staat van het Ambacht van 1807 noemt veel lagere getallen, maar toen waren er weer niet minder dan 19 tappers van een soopje en